

JONA ZONDER WALVIS

Mounir Samuel

**JONA
ZONDER
WALVIS**

Een profetie voor Nederland

Nieuw Amsterdam

Een deel van de opbrengsten van dit boek doneert de auteur aan de moedige burgers van Sea Watch, die tegenwerking, arrestatie en geweld door Europese overheden trotseren om de medemens die door ons toedoen op de vlucht is geraakt, te redden van de golven van de dodelijkste grens ter wereld, de Middellandse Zee. Help ook.
sea-watch.org

© Mounir Samuel 2022
Alle rechten voorbehouden
Omslagontwerp Moker Ontwerp
Foto auteur © S. Shirzad
NUR 320
ISBN 978 90 468 2980 6
www.nieuwamsterdam.nl

Bij de productie van dit boek is gebruikgemaakt van papier dat het keurmerk van de Forest Stewardship Council (FSC) mag dragen. Bij dit papier is het zeker dat de productie niet tot bosvernietiging heeft geleid.

Voor mijn moeder.

Jij wist en zag, voor de rest mij zien of horen kon.
Jouw nuchtere inborst en warme hart leert mij om
van dit land te houden.
Ik voel me gedragen door jouw liefde en je gebeden.

‘Maar Maria bewaarde al deze woorden in haar hart en
bleef erover nadenken.’

Lukas 2: 19 NBV21

Inhoud

Voorwoord	9
I	Waar het allemaal begon 15
II	Welke stemmen we niet horen 32
III	De vloed komt 46
IV	Over grote vissen en vette koeien 77
V	Op de knieën voor Mammon 111
VI	Wat nu nodig is 143
VII	Nineve werd gered, nu wij nog 178
Verantwoording	187

Voorwoord

Dit is een boek dat ik nooit had willen schrijven. Ik kan me zo voorstellen dat jij het eigenlijk niet zou willen lezen.

Ik zal er niet omheen draaien: het gaat slecht met onze planeet. We stevenen af op een zesde grote massasterfte van dieren en de mens. Of beter gezegd: daar zitten we al middenin. De temperatuur stijgt harder en sneller dan onze rekenkundige modellen kunnen voorspellen en daarmee ook de zeewaterspiegel, de hoeveelheid regenval en de rivierwaterstand. Dit zal enorme gevolgen hebben voor de wereld in het algemeen, maar voor het voortbestaan van Nederland in het bijzonder. Daar waar in het zuiden de Sahara opruikt, wordt onze polder steeds natter. De vloed komt en we zijn er niet klaar voor.

We kunnen en mogen onze ogen niet langer sluiten voor de klimaatramp. Het is tijd voor actie en wel nu. De naderende klimaatramp vereist snelle, grote, ingrijpende en noodzakelijke keuzes. Niet om deze te voorkomen, maar om deze zo goed mogelijk het hoofd te bieden en met zo veel mogelijk mensen en dieren te overleven.

Ik wist dit eigenlijk al jaren, zoals jij dit waarschijnlijk ook al wist. Toch rende ik lang voor dit stille weten weg. Ik weet dat ik hierin niet de enige ben. We zijn wat dat betreft maar een stel koppige Jona's die wel weten wat ons te doen staat, maar liever de andere kant op rennen, tot het water ons letterlijk aan de lippen staat en er geen walvis meer is om ons te redden.

Uiteindelijk kwam dan toch het moment dat ik niet langer voor de werkelijkheid kon vluchten. De nachtmerries uit mijn jeugd steeds meer veranderden in de dagelijkse realiteit. De snelle veranderingen en wereldwijde spanningen mij genoeg stil hadden gezet om de steeds luidere schreeuw van onze aarde te horen. Ik de ervaringen van mijn jarenlange correspondentenschap niet langer weg kon drukken, de onderzoeksjournalist in mij riep om waarheidsvinding. En bovenal kon ik werkelijk niet meer om de noodroep van de volgende generaties heen.

Ik begon aan een reis, waarin ik je in dit boek graag meeneem. Van de woestijn naar de polder, van de Nijl naar de Noordzee, van water dat land werd naar ons land dat onder water dreigt te verdwijnen. Van onderzoeksrapporten, academische papers, beleidsnota's en journalistieke reportages tot aan documentaires, demonstraties en oeverloze debatten. Het was niet eenvoudig om aan deze tocht te beginnen. Hij heeft ook geen duidelijk eindpunt, kent geen heldere stip aan de horizon of zeker einde.

Klimaatwetenschap is toekomstwetenschap die razendsnel door de werkelijkheid wordt ingehaald. De voorspellingen en prognoses lopen vaak sterk uiteen. De meeste cijfers zijn de volgende dag alweer achterhaald. Wat gisteren nog verre toekomstmuziek leek, blijkt opeens de werkelijkheid van vandaag. Vaak wanneer ik net iets opgeschreven had, werd dat de volgende minuut alweer ingehaald (of bevestigd) door een volgend nieuwsbericht. Ik raak met dit boek dan ook nauwelijks meer dan het topje van een razendsnel smeltende ijsberg. Wel probeer ik deze ramp zo goed mogelijk onder ogen te komen en ik hoop dat jij dat ook wilt doen.

Ik was bang dat ik nooit meer op dezelfde manier naar de wereld zou kunnen kijken als ik de staat van onze planeet

zou onderzoeken. Dat is inderdaad het geval. Dit was voor mij lang de reden waarom ik hard voor de klimaatramp wegrende. Ik kan me voorstellen dat jij hetzelfde hebt gedaan. Maar er gebeurde ook nog iets anders: Ik ben nu hoopvoller en strijdlustiger dan ik hiervoor was. Er is één ding erger dan weten wat je niet had willen weten en dat is vrezen voor wat je eigenlijk niet weet. Nu weet ik tenminste wat me te wachten én te doen staat. Jij na het lezen van dit boek hopelijk ook.

De informatie in dit boek is niet nieuw. Ik breng slechts de onderzoeksresultaten van tal van bronnen samen, koppel deze aan mijn eigen ervaringen als correspondent en voorzie die van nieuwe duiding. Zo ontstaat een beknopt overzicht van hoe het er nu met de wereld en ons land voor staat en welke destructieve rol onze overheid en het Nederlandse bedrijfsleven in de klimaatramp spelen. Daar blijft het echter niet bij. Dit boek biedt geen halfbakken oplossingen zoals minder vlees eten, meer fietsen of vaker een warme trui aantrekken. Dat zijn weliswaar belangrijke, maar tegelijk ook futiele druppels op een gloeiendhete plaat. In plaats daarvan presenteer ik een concreet, ingrijpend en radicaal politiek manifest. Een beter milieu begint namelijk niet bij onszelf, maar bij politieke moed en gezamenlijke keuzes.

In dit boek laat ik zien hoe we ons land opnieuw in kunnen delen en weerbaar en veerkrachtig kunnen maken voor wat ons de komende tientallen jaren te wachten staat. Wellicht dat sommigen mijn voorstellen als onbetaalbaar, onrealistisch, overtrokken of zelfs als complete waanzin af zullen doen. Dat is de omvang van deze naderende ramp echter ook. We staan voor de grootste uitdaging die de mens én ons land ooit hebben gekend. Daar zijn geen halfslachtige kleine ingrepen tegen opgewassen. Ik moet dus wel hoog inzetten.

Tijdens het schrijven van dit boek doorliep ik tal van emotionele seizoenen. Van verbijstering en ongeloof, tot woede en frustratie, van verdriet en somberte, tot hoop en strijdlust. Misschien ga jij daar bij het lezen van dit boek ook doorheen. Verzet je niet tegen die innerlijke schokgolven. Hoe meer we bereid zijn om het pijnlijke proces van klimaatrouw aan te gaan en zo volledig mogelijk te doorlopen, des te beter zijn we opgewassen tegen de toekomst en zijn we klaar om te kunnen doen wat nodig is.

Het is uiteindelijk precies zoals de Indiase auteur en activist Arundhati Roy zegt: ‘Het probleem is dat wanneer je het eenmaal ziet, je het niet meer kunt ontzien. En wanneer je het eenmaal gezien hebt, wordt stil zijn, niets zeggen, een even grote politieke daad als je uitspreken.’

Dus lees dit boek en spreek je uit.

Jona trok zoals de Heer hem had opgedragen de stad in, één dagreis ver, en riep: ‘Nog veertig dagen, dan wordt Nineve weggevaagd!’

De inwoners van Nineve geloofden God: ze riepen een vasten uit, en iedereen van hoog tot laag, hulde zich in een boetekleed.

Toen de profetie de koning van Nineve bereikte, stond hij op van zijn troon, legde zijn staatsiegewaad af en ging, gehuld in een boetekleed, op de grond zitten. En hij liet in Nineve omroepen: ‘Volgens het bevel van de koning en zijn edelen is het niemand toegestaan te eten of te drinken, mens noch dier, rund noch schaap noch geit. De dieren mogen niet grazen of water drinken. Iedereen, mens en dier, moet zich hullen in een boetekleed en luidkeels God aanroepen.

Laat iedereen breken met zijn kwade praktijken en met het onrecht dat hij doet. Misschien dat God dan van gedachten verandert en afziet van zijn voornemen; wie weet zal Hij zijn woede laten varen, zodat wij niet te gronde gaan.’

Toen God zag dat zij inderdaad braken met hun kwalijke praktijken, zag Hij ervan af hen te treffen met het onheil dat Hij had aangekondigd, en Hij deed het niet.

Jona 3:4-10 NBV21

I

Waar het allemaal begon

Donder aan een heldere hemel

Het was de zomer van 1998. De nadagen van de zo ‘vredige’ jaren negentig. Het leven leek simpeler, eenvoudiger, gelukkiger in die tijd. Althans, als je in Noordwest-Europa woonde. Grote delen van de wereld werden geteisterd door oorlog, maar daar hadden wij beschut achter onze dijken weinig last van. De wereld leek zoveel kleiner nog, zoveel overzichtelijker, zeker voor een kind dat geboren en getogen was in Amersfoort. Het internet en de eerste lompe mobiele telefoons waren net in opmars. Wie op vakantie ging was nog echt weg. Je stuurde een postkaart vanaf de camping, dat was het dan.

Ik was acht jaar oud, bijna negen. Ik las de *Donald Duck*, de *Kijk*, tal van encyclopedieën en elk boek over het oude Egypte dat ik maar vinden kon. Ik viste veel en graag en legde allerlei voorwerpen onder een oude microscoop die ik van een vriend van mijn vader had gekregen. Mijn eerste spreekbeurt in groep vijf ging over het stekelbaarsje, mijn spreekbeurt in groep zes wijdde ik aan een iets groter dier: de blauwe vinvis. Ik wilde maritiem bioloog worden.

Mijn ouders gingen met mijn zusje en mij kamperen in Frankrijk. We kwamen aan op een kleine camping in de Dordogne. Een stel caravans en tenten die met name door Belgen bevolkt werden stonden op een open veld met grind, netjes

op een rijtje. Dat zagen mijn ouders niet zitten. Veel te veel Nederlandssprekenden. Ze overlegden met de campingbaas en kregen toestemming om hun tent in het dichte dennenbos even verderop neer te zetten. Daar stond geen enkele andere tent of caravan. Ik zei dat het bij onweer gevaarlijk is om onder een boom te staan. Mijn ouders lachten en haalden hun schouders op. De lucht was strakblauw.

Het ongelijke bosoppervlak bestond uit golvende heuveltjes, met diepe greppels daartussen. Om de grote vis-a-vis tent met twee tegenovergestelde cabines niet scheef op een helling te laten balanceren, zetten ze hem in het middendeel van een brede greppel op. ‘Maar bij regen loopt de tent dan onder!’ riep ik. Mijn ouders hielden hun hand op. Er was geen zuchtje wind. Ik moest niet zo overdrijven.

Evengoed was ik er niet gerust op. Ik begon stenen en mos te verzamelen en de greppel aan de kant van de slaapcabine van mijn ouders op te vullen. Onder mijn strenge instructies hielp mijn zusje mij om als echte Hollanders een dijk te bouwen. Eenmaal aangekomen aan de kant van onze eigen slaapcabine, vonden mijn ouders het welletjes. Het was bedtijd.

‘Maar we zijn nog niet klaar!’ protesteerde ik. ‘Als het vanavond gaat onweren loopt alles onder.’

‘Nu moet je ophouden, hoor,’ zei mijn moeder, ervan overtuigd dat ik ieder excuus aangreep om langer op te blijven. ‘Er is geen wolkje aan de lucht.’

‘Het gaat echt onweren,’ bracht ik tevergeefs in. Terneer- geslagen gooide ik de steen die ik nog in mijn hand had weg. De brede geul aan de kant van onze slaapzaken bleef leeg, op enkele dennennaalden na.

Die nacht werd ik wakker van een afschuwelijk gedonder. Angstig wekte ik mijn vader die ons razendsnel uit de tent

haalde en met ons door de stromende regen naar de auto rende. Het onweerde zoals ik het nog nooit eerder had meegemaakt. Terwijl de bliksemflitsen door de inktzwarte lucht schoten, volgden de donderklappen elkaar steeds sneller op. In het licht van de koplampen van de auto en het nerveuze op en neer zwiepen van de ruitenwissers zagen we de hemel breken.

De volgende ochtend nam de hele camping de schade op. Het leek wel herfst. Overal lagen boombladeren en afgebroken takken. De bliksem was op verschillende plekken in de buurt ingeslagen, waaronder in een caravan. In een lokale krant viel te lezen dat er die nacht drie mensen om het leven waren gekomen. Onze tentgeul was veranderd in een bescheiden wildwaterbaan. De slaapcabine van mijn ouders was volledig droog. Het water klotste tegen de stenen en het zompige mos op, maar kwam hun deel van de tent niet binnen. De cabine van mijn zusje en mij was één grote waterpoel. Het duurde dagenlang voor onze druipnatte slaapzakken waren opgedroogd. Erger nog: mijn *Donald Ducks* waren veranderd in natte vodjes. Woest was ik. Gelukkig hield ik er een jaarabonnement op de kwakende eend aan over.

Verwoed afval prikken

Hoe ik wist dat het zou onweten? Ik heb geen idee. Het was voor mij niet de vraag *of* maar *wanneer* het zou gaan stormen. Het was een diep intuïtief weten, een helder voorgevoel dat tot actie dwong. Het was niet de eerste en zeker niet de laatste keer dat ik door een dergelijk gevoel bevangen werd. Toen ik zo'n vijf jaar oud was maakte ik posters met de boodschap 'Red de spin', die ik door alle brievenbussen in de

straat gooide. Geen idee waarom ik dat deed. Ik hield niet eens van spinnen, vond ze maar vies en eng. Toen in 2020 bekend werd dat de kruisspin in Europa voor 99 procent was verdwenen, stuurde mijn moeder me toch een berichtje: ‘Je had wel een vooruitziende blik.’

Het uitsterven van de spin was niet het enige waar ik me midden jaren negentig druk om maakte. Rond dezelfde tijd begon ik ook de actie ‘Red de bij’. Spinnen mochten dan onmisbaar blijken om bepaalde insectenplagen (zoals die van wespen) te voorkomen, over het nut en het belang van de bij als grootbestuiver bestaat al helemaal geen twijfel. Er was meer om me druk om te maken. De milieuvervuiling door auto’s bijvoorbeeld. Wanneer ik vanuit het autoraam naar die eindeloze zwarte stroken asfalt en ronkende fabrieken langs de weg keek, voelde ik een diep onbehagen. Een zweem van rouw, zo leek het wel.

Zwerfafval – met name plastic – was me ook een doorn in het oog. Ik bevestigde spijkers aan bamboestokken en zette mijn zusje en twee vriendinnen aan het werk om met z’n vieren vuilniszakken vol afval te vullen. Wanneer ze geen zin hadden deed ik het alleen. Er viel niet tegen de troep op te prikken. Als ik de ene avond net klaar was, lag de volgende ochtend hetzelfde bosje alweer vol plastic flesjes en snoepwikkels.

Naarmate ik ouder werd, begon het onrustige gevoel in mijn onderbuik steeds erger te worden. Niet alleen waren er steeds meer diersoorten om me druk over te maken, aan de horizon tekende zich een ander – nog veel groter – probleem af. ‘De zomers zullen aanvoelen als de winter, en de lente als een halve herfst,’ schreef ik als tiener op, alsof ik de ramp voorvoelde die binnen enkele jaren wereldnieuws werd.

Toen in 2006 de documentaire *An Inconvenient Truth* van Al Gore verscheen, werd deze door de Gemeente Amersfoort als bewustwordingscampagne gratis in de lokale bioscoop vertoond. Ik sleepte mijn ouders en zo veel mogelijk mensen uit de kerk naar de film. Voor het eerst hoorde ik hoe datgene heette wat ik sinds mijn kindertijd als een dreigende schaduw in de lucht had zien hangen: klimaatverandering. Met een ernstig gezicht sprak Al Gore over Nederland en toonde een kaart waarop te zien was hoe ons land voor meer dan de helft onder water zou verdwijnen. Er klonken kleine kreetjes in de volle bioscoopzaal.

‘Amersfoort aan zee!’ grapte iemand. Bulderend gelach. Verbijsterd keek ik om me heen. Daar was dan mijn grootste nachtmerrie, openlijk in beeld.

‘Waarom hebben jullie niet geluisterd?’ bleef ik mijn ouders vragen, terwijl we onze zeiknatte tent in de Dordogne probeerde te drogen om diezelfde ochtend nog zuidwaarts te trekken. Mijn ouders hadden geen antwoord op die vraag en de vele vragen die ik hun in de jaren daarop zou stellen. Ze bleken niet de enigen die geen antwoord hadden.

Ik bleef waarschuwen en proberen, protesteerde bij de aankoop van een dieselauto en smeekte om groene stroom. Geleidelijk maakte ik alle stadia aan emoties door, tot ik begon te zwijgen. Zo lang en zo diep, dat ik op een gegeven moment mijn eigen stem niet langer hoorde, mijn eigen waarschuwingen niet meer verstond.

Schone onderbroekjes in een walvis

Als kind was ik gek op het bijbelverhaal van Jona, ook bekend als Younes in de Koran. De merkwaardige, koppige profeet die door ‘een grote vis’ werd opgeslokt (Jona 2:1).

God vroeg Jona in de achtste eeuw voor Christus om naar het goddeloze Nineve in het huidige Irak te vertrekken. Deze stad was een van de meest toonaangevende wereldsteden van de Oudheid, met 12 kilometer aan stadsmuur, 18 stadspoorten en de allereerste bibliotheek ter wereld met 30.000 kleitabletten met spijkerschrift. Naar schatting had de kosmopolitische stad zo'n 600.000 inwoners.* Gelegen aan de Tigris was Nineve jarenlang de hoofdstad van het Assyrische Rijk en naar verluidt een van de mooiste steden ter wereld met water en groen in overvloed.

Aan Jona de opdracht om de welvarende bewoners te vertellen dat hun stad na veertig dagen compleet zou worden vernietigd. Daar wilde de profeet niets van weten. Hij vertrok naar de haven en scheepte in op een boot naar Tarsis in hedendaags Turkije, of misschien zelfs naar Tartessos in het huidige Spanje dat in het Hebreeuws ook Tarsis werd genoemd. Zo verkoos Jona een gevaarlijke en vermoeiende duizenden kilometerslange land- en zeereis boven de vier keer kortere voetreis naar Nineve. Eenmaal op zee brak er echter een hevige storm uit. De bemanning probeerde het schip en de opvarenden op alle mogelijke manieren te redden en riep iedereen op tot diens eigen god te bidden. Uiteindelijk bekende Jona dat hij voor God op de vlucht was en de storm door zijn toedoen kwam.

'Wat heb je gedaan?' riep de bemanning verschrikt uit. Jona haalde zijn schouders op en zei: 'Gooi mij maar overboord.' Daar wilden de zeelui niets van weten. Maar toen ze

* Met '(...) de grote stad waar meer dan honderdtwintigduizend mensen wonen die het verschil tussen links en rechts niet eens kennen (...)' (Jona 4:11) worden naar alle waarschijnlijkheid kinderen onder de zes jaar bedoeld. Theologen en historici gaan ervan uit dat zij een vijfde van de totale populatie van de stad uitmaakten.